

Verslag Werkplaatsbijeenkomst KeTJAA maart 2021

Op 1 juni 2020 is het vierjarige programma KeTJAA van start gegaan. KeTJAA, de regionale Kenniswerkplaats Jeugd Amsterdam-Amstelland, is een vervolg op en verbreding van de Kenniswerkplaats Transformatie Jeugd Amsterdam, oftewel KeTJA (2015-2019). KeTJAA is een samenwerkingsverband tussen onderzoek, praktijk, beleid, onderwijs, en ouders en jeugd. KeTJAA wil de ondersteuning aan kwetsbare jongeren en hun ouders in Amsterdam en omgeving verbeteren, door middel van kennisopbouw en -uitwisseling. KeTJAA wordt gefinancierd door ZonMw en de gemeente Amsterdam en bestaat uit twee onderzoeksprojecten, een kennisportaal en een aantal werkplaatsbijeenkomsten.

Tweede werkplaatsbijeenkomst KeTJAA: thema kunst in contact met jongeren

Op dinsdag 23 maart 2021 vond de tweede werkplaatsbijeenkomst van KeTJAA online plaats. Er waren 23 deelnemers aanwezig. Het thema van deze bijeenkomst was het gebruik van kunst in contact met jongeren. De hoofdvraag die in de bijeenkomst centraal stond, luidde: *'Hoe kun je met kunst beter aansluiten bij de leefwereld van jongeren?'* Aan de hand van drie bijdragen werd dit thema verkend en besproken. Nesrien Abu Ghazaleh, onderzoeker bij de HvA, leidde het thema kort in.

Voorbeeld 1 ONSbank - Johan Wagenaar

Wat is ONSbank?

Johan Wagenaar trapte de bijeenkomst af met het verhaal over ONSbank. Na een inspirerend filmpje vertelde hij over zijn aanpak. In Nederland zijn er meer dan 160.000 jongeren met schulden. Schulden nemen vaak toe door bijkomende incassokosten; jongeren raken vaak steeds verder verstrikt in almaar stijgende schulden als gevolg van dit soort kosten. De schuld geeft stress en voorkomt dat jongeren vrij kunnen nadenken over hun toekomst en met een positief perspectief. ONSbank is opgezet door een groep kunstenaars, maar werkt samen met partijen uit de financiële sector (o.a. Delta Lloyd) die afspraken kunnen maken met schuldeisers over de schulden van jongeren. Jongeren met schulden krijgen bij deelname aan ONSbank een aantal maanden 'schuldrust' en deels ook kwijtschelding van schulden (of in elk geval het deel dat incassokosten betreft), waardoor ze vaak voor het eerst sinds jaren stressvrij kunnen verkennen wie ze zijn en wat ze kunnen en willen. Dit gebeurt via kunst. De schuldrust is een essentieel van het initiatief. De stress die de druk van de schulden continu geeft, zorgt dat er normaal gesproken weinig ruimte is voor creativiteit en vrijer nadenken over je toekomst, aldus Wagenaar. ONSbank bestaat al een aantal jaren en heeft zich in de loop van de tijd verder ontwikkeld. Het initiatief wordt op dit moment in verschillende gemeenten uitgevoerd (o.a. Rotterdam, Amsterdam, Zaanstad, Arnhem). Het huidige aanbod bestaat uit een pakket van workshops, gegeven aan groepen van zo'n 12 jongeren die drie maanden lang een avond per week met elkaar werken. Alle workshops worden gegeven door kunstenaars. De intimiteit in de groep zorgt voor een hechte band en binnen de workshops is

samenwerken, samen het traject doorlopen, een belangrijk element. Gemeenten kopen het aanbod in en jongeren worden aangemeld via organisaties als streetcornerwork, of via schuldhulp van de gemeente. In de huidige COVID-periode moest ONSbank een andere vorm krijgen. De jongeren wilden door. Juist nu was het belangrijk het project wel door te laten gaan. Er zijn manieren gevonden om toch bij elkaar te komen. Workshops online, waar mogelijk face-to-face. Bijvoorbeeld via een bijeenkomst in het park waarbij er met de jongeren werd gesproken.

Wat levert het op?

Identiteitsontwikkeling is een belangrijk onderwerp tijdens het traject. Schulden gaan vaak vooral over een identiteitsprobleem, zo heeft Wagenaar ervaren. Jongeren vormen hun identiteit door wat ze kopen; hun frustraties vertalen ze in bezit. Via het aanbod van ONSbank ontdekken jongeren onder andere dat ze zonder geld nog steeds veel kunnen bereiken vanuit hun vermogen en creativiteit. En dat ze zich op een andere manier kunnen manifesteren dan via spullen. Gemeenten moeten soms over de streep worden getrokken om het aanbod in te zetten. Ze vinden het duur, maar een MKBA die ONSbank heeft laten uitvoeren liet zien dat de kosten binnen 5 jaar zijn terugverdiend. Het blijkt dat 60 à 70% van de jongeren een blijvende positieve groei doormaakt door de hulp van de ONSbank. Vaak vindt de groep het jammer te stoppen na drie maanden; ze zijn vaak echt een hechte groep geworden die samen veel heeft doorgemaakt. In sommige gemeenten, bijvoorbeeld in Zaanstad, wordt er een na-traject aangeboden. Fijn, want dit verkleint de kans op eventuele terugval waar nodig.

Bijvangst

Wagenaar vertelde dat de workshopleiders zelf ook veel leren over verschillende kunstvormen door de jongeren. Ze worden uitgedaagd verder te kijken dan de ‘witte’ kunst of de kunst die zij als workshopleiders belangrijk vinden of kennen. Er worden steeds meer kunstenaars met andere culturele achtergronden en vanuit andere kunst-tradities betrokken bij ONSbank. Nu begint elke workshop met de vraag: wat vinden jullie belangrijk in kunst? De samenwerking tussen de kunstenaars en partners uit de financiële wereld is bijzonder in dit project. Wagenaar voert met gemeenten en schuldeisers het gesprek over het bestaande systeem waarin schulden steeds verder oplopen door incasso; vaak maken incassokosten op een gegeven moment twee derde van de schuld uit. Er komen steeds meer kosten bij, doordat betrokkenen de schulden niet (en steeds minder) kunnen aflossen. Wagenaar hoopt op langere termijn veranderingen teweeg te kunnen brengen in inzichten over schulden.

Verder kijken

Over jongeren met ernstige schulden is in samenwerking met ONSbank de [documentaire ‘De schuldmachine’](#) gemaakt (2020).

Voorbeeld 2 Fieldlab Toekomstplannen Jongeren - Erik Essen

Wat is het fieldlab toekomstplannen?

Erik Nessen vertelde in de bijeenkomst over het fieldlab toekomstplannen jongeren. Dit is een samenwerkingsproject van de HvA en de gemeente Amsterdam (programma Overgang naar volwassenheid), maar ook scholen en jeugdhulp zijn betrokken. Het doel van de fieldlab is om te weten te komen wat effectieve manieren zijn om jongeren toekomstgericht te kunnen ondersteunen. Een van de deelvragen daarbij is: hoe kun je jongeren triggeren om toekomstgericht na te denken op een speelse manier? Binnen het project worden workshops aan jongeren aangeboden waarin twee methodieken centraal staan: storytelling en de Disneymethode. Storytelling stimuleert jongeren om onder begeleiding hun (levens)verhaal te delen. De Disneymethode spreekt het droomvermogen van de jongeren aan. De workshops, genaamd 'toekomstgericht dromen', worden georganiseerd voor kwetsbare jongeren van 14-28 jaar met diverse achtergronden. In de workshops worden de jongeren uitgedaagd om hun levens- en toekomstverhaal te delen vanuit een dromersperspectief en daarna te reflecteren vanuit het perspectief van de realist en de criticus. Voorbeelden van vragen die worden gesteld in de workshop zijn: wat heb je meegemaakt? Wat waren erge dingen of wat heeft je juist geholpen? Wie waren je helpers en wie je tegenstanders? Als alles mogelijk is, waar wil je dan staan over 5 jaar? Beschrijf een dag over 5 jaar van nu, hoe ziet die dag eruit? Jongeren wordt aangeleerd hoe een mooi verhaal te maken, welke elementen daarin belangrijk zijn. Om jongeren te stimuleren hun verhaal te delen wordt er geïnvesteerd in groepsveiligheid door middel van een uitgebreide kennismaking, en speelse oefeningen om zo een veilige omgeving te creëren waarin jongeren elkaar steunen, vragen stellen, complimenteren, begrip hebben voor elkaar en advies geven.

Wat levert het op?

HvA-onderzoekers zijn ten behoeve van het fieldlab opgeleid tot storytelling-trainers door het Storytelling Centre Amsterdam. Ze hebben hier zelf veel van geleerd, ook over hoe jongeren te motiveren anders naar zichzelf te kijken en mee te krijgen. Hun onderzoek is een vorm van actie-onderzoek: jongeren profiteren direct van de workshops. Ze leren via hun verhaal na te denken over de toekomst; vaak leven jongeren sterk in het nu. Door hun levensverhaal te vertellen, krijgen ze meer gevoel voor wie ze zijn, waar ze vandaan komen, wat ze heeft gevormd, waar ze heen (kunnen) gaan: 'hee, dit gaat over mij!'. De workshops worden ook gebruikt voor onderzoek: om inzicht te krijgen in wat jongeren nodig hebben en in wat werkt om jongeren meer vanuit een toekomstperspectief te ondersteunen. De onderzoekers/trainers brengen zelf persoonlijke verhalen in. Dit is een van de zaken die werkt. Ook werkt het om naar elkaars verhalen te luisteren in de groep; het vertellen van verhalen aan 'getuigen' maakt de verhalen echter voor de jongeren. Er is veel herkenning bij elkaar.

Verder lezen

De opbrengsten zijn verwerkt in [een handreiking Toekomstgericht werken](#) die door ondersteuners van jongeren op scholen, in jongerenwerk et cetera kan worden benut.

Voorbeeld 3 Lost Project - Joeri Brouwer

Wat is Lost Project?

Joeri Brouwer van de Ouder- en Kindteams Amsterdam vertelde als laatste, over de samenwerking met theatergroep Lost Project. Als illustratie liet hij eerste een filmpje over 'Awkward' zien; een theaterproject van Lost Project over seksualiteit, gemaakt door jongeren, met veel voorbeelden uit hun eigen leven. Het filmpje maakt duidelijk dat de taal en leefwereld van de jongeren centraal staat, dat jongeren zich kwetsbaar durven opstellen in dit project en dat taboes niet worden geschuwd. Een zelfde soort voorstelling maakte de groep later over mannelijkheid, getiteld Man Down. Wat betekent het om als jonge man op te groeien in Amsterdam? Rond deze voorstelling vormde zich een samenwerking met het Ouder- en Kindteam, dat dichterbij de leefwereld van jongeren wil komen en het gesprek over opgroeien meer vanuit die leefwereld wil voeren.

Een bijzondere samenwerking

De samenwerking begon met een voorstelling in een klein theater in Amsterdam Noord, waarbij allerlei mensen die met jongeren werken waren uitgenodigd, van straathoekwerkers en politie tot het Jeugdplatform Amsterdam en ouders en jongeren zelf. Na de voorstelling hadden zowel jongeren als hulpverleners of andere volwassenen hetzelfde beleefd en waren zij op dezelfde manier geraakt. Daardoor ontstond er een ruimte waarin iedereen zich kwetsbaar durfde op te stellen en vanuit kwetsbaarheid het gesprek met elkaar werd gevoerd. Dit leidde tot waardevolle gesprekken over gevoelige onderwerpen. Van hieruit kwam het idee op om meer te doen dan alleen voorstellingen, om een meer duurzame samenwerking te starten. Het Ouder- en Kindteam ging met de theatermakers en met jongerenwerkers en andere partijen in gesprek. Zo ontstond het plan om twee vormen van ontmoetingen te organiseren. Avonden met alleen jongeren en professionals, met spoken word en scenes uit de voorstelling, getiteld 'Lost words'. En avonden met de hele voorstelling Man Down, met jongeren, ouders en professionals. De achtergrond hiervoor vormde een verkennend gesprek met jongeren. In dit gesprek gaven zij aan soms hulp nodig te hebben maar hulpverleners daar niet altijd in vertrouwen omdat die vaak ongevraagd 'achter onze rug om' informatie doorspelen naar ouders. Uiteindelijk is de voorstelling vaker gespeeld en voor een veel groter publiek, met als hoogtepunt de uitvoering tijdens de inspiratiedagen van het Ouder- en Kindteam begin 2020, waar 250 professionals, ouders en jongeren samen naar de voorstelling keken en een nagesprek voerden.

Wat levert het op?

De voorstellingen zorgen ervoor dat jongeren hun mening durven te geven en open durven te zijn over heftige thema's die hun aangaan. Een mooi voorbeeld noemde Joeri van een bijeenkomst rond Man Down in Nieuw-West. Tijdens die middag kwam bij het nagesprek het gesprek op gang over naaktfoto's die op het internet verspreid worden. Een groep jonge jongens zeiden dat het de schuld was van de meisjes wanneer naaktfoto's verspreid worden, want die laten zich fotograferen. Toen waren er oudere meisjes in de zaal die hen goed konden uitleggen wat er zo pijnlijk was aan een verspreide naaktfoto. Die jongens draaiden door wat zij zeiden bij en begonnen te begrijpen dat het misschien ook wel privé is wat je

deelt via sociale media en het dan iemands vertrouwen schaadt om dat rond te sturen. De voorstelling en de openheid die deze oproep maakte dat dit type gesprekken kon plaatsvinden. Na een voorstelling wordt altijd een plenair gesprek gestimuleerd dat aansluit bij hetgeen er gezien is in de voorstelling; eerst gaat het over de scenes, daarna is er ruimte om het persoonlijk te maken. De regisseuse leidt het gesprek en spreekt de jongeren individueel aan om ze zo persoonlijk te betrekken (terwijl de hulpverleners worden aangesproken met ‘de hulpverleners’). Bij de gesprekken komt veel humor kijken maar ook veel herkenning. De acteurs komen ook na de voorstelling het podium op om mee te doen in het gesprek. Op de vraag wie deze acteurs zijn antwoordt Joeri dat het amateurs zijn; jongeren met een verleden die een verhaal hebben en de behoefte hebben om dat verhaal te delen. Dit aspect maakt de gesprekken heel erg toegankelijk voor andere jongeren om ook hun verhaal te delen, zo blijkt. En zo komt de leefwereld van de jongeren veel dichterbij professionals en ouders. Dit soort gesprekken zou anders nooit gevoerd zijn.

Raymond Pinas, teamleider bij het Ouder- en Kindteam, komt aan het eind van de bijeenkomst nog aan het woord om te vertellen hoe dit soort aanpakken verder geïntegreerd kunnen worden in het werk van het Ouder- en Kindteam. Commitment van het team is hier erg belangrijk voor. Ook zijn financiering van de gemeente en samenwerking met jongerenwerkers, hulpverleners en andere partijen belangrijke vereisten.

Verder luisteren

De samenwerking tussen Lost Project en het Ouder- en Kindteam is een van de praktijken van ontmoeting binnen het Ouder- en Kindteam die is gevolgd door onderzoekers van KeTJAA (VU, Inholland, Verwey-Jonker Instituut) binnen het project ‘Kracht van ontmoeting’. Over de samenwerkingen is een vierdelige podcastserie in de maak die gebruikt gaat worden bij de opleidingen Social Work. Voor meer informatie, mail Elena Ponzoni of Frake Schermer: e.ponzoni@vu.nl of frake.schermer@inholland.nl.

Contactinformatie

Vragen, opmerkingen naar aanleiding van dit verslag of de bijeenkomst? Idee voor een portaalvraag, suggesties voor volgende werkplaatsbijeenkomsten of andere zaken? Neem contact op met Marjolijn Distelbrink: mdistelbrink@verwey-jonker.nl of 06-34738628 of Asia Sarti: asarti@verwey-jonker.nl of 06-37321453.

Nadere toelichting op KeTJAA

Projecten en activiteiten KeTJAA

KeTJAA kent twee onderzoeksprojecten en een kennisportaal. In het eerste onderzoeksproject van KeTJAA wordt onderzocht hoe professionals en formele of informele partners in de wijk beter kunnen samenwerken, zodat jongeren die niet zelf op zoek gaan naar informatie of hulp beter bereikt en geholpen kunnen worden. Het tweede project focust zich op het vergaren van kennis over factoren die een soepele overgang bevorderen van het praktijkonderwijs of het voortgezet speciaal onderwijs naar vervolgonderwijs of werk. Het kennisportaal is bedoeld voor partners in de regio Amsterdam-Amstelland die hier hun kennisvragen kunnen stellen. Er is budget beschikbaar om voor drie vragen per jaar kort veldonderzoek te doen of bestaande kennis te bundelen. Ten slotte vinden er vier keer per jaar werkplaatsbijeenkomsten plaats waar partners van en met elkaar leren, elkaar inspireren en nieuwe thema's agenderen.

Wie nemen deel aan KeTJAA

KeTJAA is een vervolg op KeTJA 2015 – 2019 dat zich richtte op werkzame elementen en leren in het werk van het Ouder- en Kindteam en een kennisportaal had. 'Oude' partners van KeTJA blijven deelnemen: Verwey-Jonker Instituut (coördinatie en projectleiding van het Kennisportaal), Hogeschool Inholland (projectleider), Hogeschool van Amsterdam (projectleider), de Vrije Universiteit (nu door deelname werkplaats risicojeugd, VUmc), de GGD, Ouder- en Kindteams Amsterdam, SIPI, Trias Pedagogica, gemeente Amsterdam afdeling jeugd en het Jeugdplatform Amsterdam en ondersteuners. Verder blijft de verbinding met NEJA, het Netwerk Effectief Jeugdstelsel Amsterdam, belangrijk. De website van KeTJAA en het portaal blijven daaraan gelinkt. (www.ketjaa.nl)

Nieuw is de focus op jongeren, de uitbreiding naar de regio Amsterdam-Amstelland en de aansluiting van andere lectoraten van de HvA (Youth Spot, Armoede interventies, werkplaats Sociaal Domein), van de afdeling Participatie, Werk en Inkomen van de gemeente, en van Altra, het ROC en PerMens (voorheen Streetcornerwork) als belangrijke praktijkpartners.